

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th December, 2024

YORDAMCHI MAKTAB MUHITI QANDAY HAMDA MAQSAD VA VAZIFALARI NIMALARDAN IBORAT?

Ilhomjonova Omina Toxirjon qizi
Toshkent Kimyo xalqaro universiteti
Special pedagogy fakulteti talabasi

Annotatsiya:

Ushbu maqolada Oligofrenopedagog kim? Yordamchi maktablar haqida qisqacha tushuncha. Yordamchi maktablarning o'quv rejasiga kiradigan fanlar haqida qisqacha tohtalib o'tamiz. Yordamchi maktablarda yuqori sinflarining o'quv rejasining asosiy qismini qaysi fanlar egallaydi?

Kalit so'zlar: oligofrenopedagog, yordamchi maktablar, o'quv reja, ta'lim-tarbiya.

Аннотация :

В этой статье кто такой олигофренопедагог? Краткое описание школ, получающих помощь. Поговорим кратко о предметах, входящих в программу вспомогательных школ. Какие предметы занимают основную часть программы старших классов вспомогательных школ?

Ключевые слова: олигофренопедагог, вспомогательные школы, учебная программа, образование.

Annotation:

In this article, who is an oligophrenopedagogue? A brief overview of special schools. Let's briefly discuss the subjects included in the curriculum of special schools. What subjects occupy the main part of the curriculum of senior classes in special schools?

Keywords: Oligophrenopedagogue, auxiliary schools, curriculum, education.

Oligofrenopedagog — aqli zaif bolalarni o‘qitish, tarbiyalash, korreksiyalash (tuzatish), ijtimoiy xayotga yo‘naltiruvchi pedagog (defektolog).

Oligofreniyaning asosiy vazifasi aqli zaif bolalarning rivojlanishida korreksion tarbiyaning mohiyatini ochib berish, ulardagi nuqsonning rivojlanishini va nuqsonning o‘zini bartaraf etish yo‘llarini, maxsus maktab va maktabgacha tarbiya muassasalarida akli zaif bolalar uchun maxsus ta’limtarbiya va korreksion rivojlantiruvchi ish va metodlarni ishlab chiqish hamda takomillashtirishdan iborat.. Oligofreniyada umumiy va maxsus pedagogika., psixologiya, anatomiya, fiziologiya, genetika, nevropatologiya, pedagogikatriya, oligofreniya klinikasi yutuklariga asoslanadi. IX-asr boshlarida tibbiyot va pedagogika.ning rivojlanishi tufayli muayyan yo‘nalish si-fatida vujudga keldi. IX-asrning o‘rtalarida fransuz vrachi va pedagogikaagogi E.Segen (1812—80) aqli zaif bolalarni o‘qitish va tarbiyalash nazariyasini ishlab chiqdi. Ayniqsa, uning "Aqliy normal bo‘lmagan bolalar tarbiyasi, gigiyenasi va axloqiy davosi" asari (1846) Oligofreniyada kattayutuq bo‘ldi. Chet ellarda Oligofreniyaning shakllanishi J.Demor va O. Dekroli (Belgiya), B.Mennel va A.Fuks (Germaniya), A.Bine, J. Filipi va I.Bonkur (Fransiya), V.M.Bexterev, P.F.Lesgaft, L.S. Vigotskiy (Rossiya) va boshqa nomi bilan bog‘liq. O‘zbekistonda S.T.Aytmetova, K. K.Mamedov, P. M.Po‘latova, M.I.Soa-tovalar tomonidan Oligofreniya bo‘yicha o‘quv qo‘llanmasi tayyorlanib nashr etilgan. O‘zbekistonda aqli zaif bolalarni tarbiyalash va o‘qitish maxsus yordamchi maktablaraa amalga oshiriladi. Oligoreniyada bola his-tuyg‘usini boyitishga, nutqini rivojlantirishga katta ahamiyat berilib, ta’lim-tarbiyaviy jarayonda ko‘rgazmali qurollar va boshqa metodlardan keng foydalanila.Aqli zaif bolalarni psixologik-pedagogik o‘rganish asosida har bir bolaga individual yondashiladi. O‘zbekistonda oligofreno-pedagogikaagoglarni Toshkent Kimyo xalqaro universiteti, Nizomiy nomidagi davlat pedagogika insitututlarining maxsus pedagogika fakultetlari tayyorlaydi.

Oligofrenopedagoglar o‘qituvchi, tarbiyachi, ilmiy bo‘lim mudiri, tarbiyaviy ishlar bo‘yicha direktor o‘rinbosari, direktor vazifalarida ishlashi mumkin.

Oligofrenopedagog ishi Xalq maorifi vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan nizom asosida belgilanib, yosh avlodga tarbiya, umumta’lim fanlaridan bilim berish hamda

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th December, 2024

mehnat tayyorgarligidan o'tishini ko'zda tutadi. Oligofrenopedagog o'quv- chilarni atroflicha pedagogik nuqtayi nazardan o'rganish asosida butun ta'lim-tarbiya ishlarini rejalashtiradi, aqli zaif o'quvchilarning jismoniy va ruhiy nuqsonlarini kuzatadi, ularning harakat sistemalarini to'g'rilab boradi, bilish faoliyatlarini shakllantiradi va shular asosida o'quvchilarda xarakter va madaniy xulq-atvor mezonlarini tarbiyalab boradi. U aqli zaif bolalarning ota-onalari, jamoatchilik bilan

ham tarbiyaviy ishlarni amalga oshiradi.

Maktabni bitirib ketgan hamma o'quvchilar bilan muntazam aloqa bog'lab, katamnesik ma'lumotlar yig'ib boradi. Ularning ishga joylashishlariga yordam beradi. Ilg'or pedagogik tajribalarni o'rganib, ommalashtirib boradi.

Oligofrenopedagoglar maorif tizimida ishlayotgan barcha pedagoglar foydalanadigan huquqlardan foydalanadilar. Nuqsonli bolalar bilan olib boriladigan

ta'lim-tarbiya ishlarining birmuncha murakkabligi, turli-tumanligini hukumatimiz e'tiborga olib, oligofrenopedagoglarning maoshlarini birmuncha yuqori qilib belgilangan.

Oligofrenopedagog aqli zaif bolalar bilan ishlaydigan pedagog bo'lsa, aqli gogika ni deb yurbiyalash, o'qitish haqidagdagog bigofrenopedagogika fani deb yuritiladi. Obligofrenopedagogika

Taifatida quyidagi masalalarni hal qiladi: aqli zaiflik pedagogik tahlil qilish; aqli zaiflik sababi hal organishlari va o'rganish vositalarini lanishini pedagogik va psixolorini aniqlash; yordamchi maktablarda orli xarakterli bolalarga individual munosabatni ta'minlash; aqli zaif bolalarni tarbiyalash tamoyillari va usullarini ishlab chiqish; aqli zaif b'quvchilarga umumiy bilim va mehnat tayyorgarligi berish;

o'quv fanlarining xususiy uslubiyotlarini ishlab chiqish; aqli zaif bolalarga maxsus muassasalar tizimi va tuzilmasini belgilash.

Aqli zaif bolalar yordamchi maktabda barcha umumta'lim fanlari asoslari borasida ma'lum hajmda nazariy, amaliy bilimlar oladilar, kasbiy mehnat malakalarini egallaydilar. Yordamchi maktab va maktabgacha muassasalarda ta'lim

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econferences.com

30th December, 2024

jarayonida tuzatish ishlari mini amalga oshiradi. Bu ishlar tizimini bolalardagi rivojlanishning potensial imkoniyatlariga asoslanib, aqli zaif bola shaxsini atroflicha

shakllantirish, bilish faoliyatlarini takomillashtirishni nazarda tutadi.

Bolalar orasida uchrab turuvchi nuqsonlilikni (karlik, ko'rlik, aqli zaiflikni) bartaraf etish ijtimoiy masalalardan biri bo'lib, bu ishni muvaffaqiyatli amalga oshirish davlatning umumiy ishlari orqali ro'yobga chiqarilishi mumkin.

Oligofrenopedagogika fani qator umumiy va maxsus fanlar bilan chambarchas bog'liq holda o'rganiladi. Aqli zaif bolalar oliy asab faoliyatlari, ularning rivojlanish xususiyatlari, kasalliklari, kechishi, davolash ishlarini nevropatologiyadan, aqli zaif bolalar ruhiy jarayonlarining xususiyatlari, ularning taraqqiy etish xususiyatlari oligofrenopsixologiyadan, yordamchi maktabda davolash-sog'lom- lashtirish ishlarini tashkil etish uchun ma'lumotlar oligofreniya klinikasidan olib o'rganiladi. Yordamchi maktablarda ta'lim 9 yil olib boriladi.

O'quv rejasiga kiradigan fanlar haqida qisqacha to'xtalib o'tamiz:

1.O'zbek tili. O'quv rejasidagi asosiy fanlardan biri o'zbek tili bo'lib, quyidagi maqsad, vazifalarni hal qiladi:

- A) O'quvchilarni to'g'ri, ifodali o'qishga o'rgatish, sodda badiiy va gazeta-jurnal materiallarini o'qishga o'rgatish;
- B) o'quvchilarda aniq, ozoda, tushunarli, savodli yozish malakalarini shakllantirish hamda ularni grammatik jihatdan to'g'ri yozishning boshlang'ich tushunchalarini egallashga o'rgatish;
- D) o'quvchilarni o'z fikrlarini og'zaki va yozma shaklda to'g'ri, izchil bayon qilishga o'rgatish. Matn yuzasidan berilgan savolga javob qaytarish.

“Yordamchi maktabning 1-sinfiga qabul qilingan bolalarning ko'pchiligida talaffuz kamchiliklari bo'lganligi sababli, alifbegacha bo'lgan davrda talaffuzdagi kamchiliklar, fonematik malakalarni rivojlantirish, baholanishli yozma va og'zaki nutq ustida ish olib boriladi. 1-4-sinflarda rivojlantirish davom etadi.

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th December, 2024

2. Matematika. Yordamchi maktab o'quv fanlari ichida o'zining ilmiy, tuzatish imkoniyatlari jihatidan matematika fani barcha fanlardan ajralib turadi.

Yordamchi maktabning 1-4-sinflarida aqli zaif o'quvchilar matematikadan quyidagi

bilim, malaka va ko'nikmalarni egallashlari lozim:

A) natural son haqida tushuncha, nol haqida, natural sonlar qatori to'g'risida, ularning xususiyatlari, oddiy va o'nli kasrlar haqidagi tushunchalarni;

B) ko'p xonali sonlar va kasrlar ishtirokida to'rt arifmetik amalni bajarish;

D) uzunlik va vaqt o'lchov tizimi haqidagi bilimlarga ega bo'lish hamda ulardan amaliy foydalanish;

E) chizg'ich, tarozi, soat va boshqa asboblardan foydalana olish;

F) sodda va murakkab (3-4 amalli) matematik masalalarni yecha olish;

G) geometrik figuralarni ajrata bilish, ularning xususiyatlarini farqlash, bu figuralarni chizg'ich, sirkul, o'lchash asboblari yordamida yasay olish.

Matematika fani aqli zaif bolalar uchun nihoyatda murakkab fan hisoblanadi.

To'g'ri

tashkil qilingan, uslubiy talablarga javob bera oladigan darslar orqali aqli zaif o'quvchilarda yuqorida aytib o'tilgan bilimlarni shakllantirish mumkin.

3. Tabiatshunoslik. Tabiatshunoslik fani ham yordamchi maktabda alohida o'rinni egallaydi. Tabiatshunoslik darslarida aqli zaif o'quvchilar quyidagi bilimlarni

egallaydilar: O'quvchilar tirik va jonsiz tabiat suv, havo, foyda qazilmalar hamda o'simlik, hayvon, odam tanasining tuzilishi hayoti to'g'risidagi bilimlar;

Tabiiy hodisalar: yomg'ir, qor, shamol, bulut, tuman, fasl haqida aqli zaif bolalarga to'g'ri tushunchalarni shakllantirish;

Tabiatga to'g'ri, ongli munosabatda bo'lish hislan tarbiyalash;

Aqli zaif bolalarda o'simliklar, hayvonlarni parvarish qi malakalarini shakllantirish;

Sog'liqni saqlash, mustahkamlashga oid odatlarni ta toptirish.

Tabiatshunoslik darslari keng ko'rgazmali qurollar, rasmi m riallar, rangli va rangsiz jadvallardan foydalangan holda olib boriladi.

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econferences.com

30th December, 2024

4. Geografiya. Yordamchi maktablarning V, VIII sinfla geografiya fani o'qitiladi. Geografiya darslari orqali ilmiy, tarbiy ishlar va tuzatish ishlari amalga oshiriladi. Aqli zaif o'quvchilarg yuzining tuzilish shakllari, xarita, yerdagi suv, iqlim, o'simlikl hayvonot dunyosi, kishilarning yaratuvchanlik mehnatiga ma'lumotlar beriladi. To'g'ri tashkil qilingan darslar orqali bola qiziquvchanlikni, tabiat hodisalarini kuzatish odatlarini, taqvo malakalarini, tabiat hodisalarini o'rganish ko'nikmalarini sha tirish mumkin.

5. Tarix. Yordamchi maktablarda tarix darslarini o'qit asosiy maqsad o'quvchilarda

Vatanni sevish va vatanpar hislarini tarbiyalashdan iborat.

Yordamchi maktablarda mamlakat tarixidan chuqur, bilimlar berilmaydi, balki epizodik tarzda asosiy voqealar, mavzular beriladi.

Aqli zaif o'quvchilarga ko'p millatli respublika xalqla inqilobiy, qahramonlik, mehnat yutuqlari tarbiyaviy yo'na tushuntiriladi.

Tarix darslarining asosiy vazifalaridan yana biri o'quvc davlat qonunlariga, yashash-turmush qoidalariga hurmat qarashni tarbiyalashdir.

6. Jismoniy tarbiya. Jismoniy tarbiya yordamchi maktablardagi butun o'quv-tarbiyaviy ishlarning asosiy qismi bo'lib, aqli zaif o'quvchilarni atroflicha garmonik

shakllantirishga xizmat qiladi, ularning sog'liqlarini mustahkamlaydi, jismoniy rivojla- nishidagi kamchiliklarni to'g'rilyaydi, harakat sistemasini yaxshilaydi.

Shu sababli jismoniy tarbiya darslari 8 yil davom etadi. Aksariyat hollarda aqli zaif bolalarda jismoniy kamchiliklar uchraydi hollardag ich sinflardagi ritmika darslari, undan so'ng jismoniy Boshlandarslarida aqli zaif bolalarning bilish faoliyatlariga ijobiy ta'sir etuvchi mashqlar tizimi keng o'rin oladi.

7. Qo'l mehnati. Yordamchi maktab boshlang'ich sinflarida olib boriladigan qo'l mehnati umumiy va xususiy vazifalarni hal etadi. Qo'l mehnati darslariga quyidagi talablar qo'yiladi:

a) Dars qat'iy rejalashtirilgan bo'lishi kerak. Ajratilgan vaqtdan unumli

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th December, 2024

foydalanish zarur;

b) Darslar o'ziga xos bo'lib, darsning asosiy qismida amaliy ishlar, mehnat harakatlari bo'lishi kerak;

D) dars yaxshi ko'rgazmali qurollar bilan ta'minlangan bo'lishi kerak, asboblari sozlangan va sifatli bo'lishi lozim;

e) qo'l mehnati darslari orqali bolalarning mayda qo'l harakatlari yaxshilanishi va ular kasbiy mehnat darslariga tayyorlanishi kerak.

8. Ashula darslari orqali aqli zaif bolalar estetik jihatdan tarbiyalab boriladi. Atrof-muhitdagi, hayotdagi go'zallikni seza bilish, uni idrok etish, tasavvur qilish, aqli zaif bolalarga juda ko'p narsa beradi.

Yordamchi maktabdagi mehnat ta'limi va tarbiyasi bir sistemadan iborat bo'lib, uning bo'g'inlari bir-biri bilan mustahkam bog'langan, bir-birini to'ldiradi va taqozo

qiladi. Mehnat ta'limining quyidagi bosqichlari mavjud: qo'l mehnati (1-3-sinf), umumtexnika mehnati (4-sinf). Maktab ustaxonasi bazasidagi mehnat. Bu mehnat kasbkorlikka yo'naltiradi: kasbkorlik mehnat ta'limi (5-9-sinflar), ishlab chiqarish ta'limi.

9. Yordamchi maktablarda kasbiy mehnat darslari yuqori sinflarda o'quv rejasining asosiy qismini egallaydi. Buning sababi bor, albatta. Maktabni bitirayotgan o'quvchi bevosita ishlab chiqarishga, zavod, fabrikalarga, hayotga yo'llanma olayotganligi sababli yuqori sinflarda haftasiga bu mehnat turiga VI-IX sinflarda 10-12 soat, ba'zan undan ham ortiq vaqt beriladi.

Aqli zaif o'quvchilarga duradgorlik, chilangarlik, bichish-tikish ishlari, qishloq xo'jaligiga oid ish turlari o'rgatib boriladi.

Mehnat ta'limi aqli zaif bolalarda nazariy bilimlarning o'zlashtirilishiga, ularning jismoniy rivojlanishlariga, bevosita hayotlarini boshlab yuborishlariga juda katta yordam beradi.

International Conference on Medical Science, Medicine and Public Health

Hosted online from Jakarta, Indonesia

Website: econfseries.com

30th December, 2024

Xulosa:

Har qanday imkoniyati cheklangan shu qatorda aqli zaif bolalarni ham, nuqsonini ilk yoshdan o'z vaqtida aniqlab mutaxassislariga murojaat qilinsa va maktabga tayyorgarlik ishi o'z vaqtida olib borilsa abatta ko'zlangan maqsadga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. "Maxsus pedagogika" (Darslik) - T.: "Fan va texnologiya", 2014.
Mualliflar: P.M. Po'latova, L. Sh. Nurmuxamedova, D. B. Yakubjonova, Z.N. Mamarajabova, Sh.M. Amirsaidova, A. D. Sultonova.
2. X. Xodjayev. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Darslik. - T. "Sano standandart" nashiriyoti. 2017.
3. R. Mavlonova "Pedagogika" T., "O'qituvchi" 2004 y
4. M. To'xtaxo'jayeva "Pedagogika" T., "O'qituvchi" 2010 y.